

Archeologisch onderzoek

2019

Velsen is een gemeente met een rijke archeologische bodem, waarin zich de sporen van vijftig eeuwen menselijke aanwezigheid hebben opgestapeld. Om dit archeologisch erfgoed te beschermen, kan bij een vergunningsaanvraag een waardestellend archeologisch rapport vereist zijn.

Een waardestellend rapport beantwoordt de vraag of er behoudenswaardige archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn. Voor dit rapport voert een archeologisch bedrijf onderzoek uit.

De gemeente stelt eisen aan het archeologisch onderzoek en beoordeelt dit. De gemeente kijkt vooral of de waarde van mogelijk aanwezige archeologische resten voldoende is vastgesteld. Indien naar het oordeel van het bevoegd gezag de archeologische waarde van het terrein afdoende is vastgesteld, kan de vergunning worden verleend. Daarbij kan de gemeente archeologische voorwaarden stellen.

De vaststelling of er archeologie aanwezig is en wat de waarde daarvan is, gebeurt in verschillende stappen van archeologisch onderzoek. Elk onderzoek resulteert in een archeologische rapportage. Op basis van de rapportage besluit de gemeente of meer onderzoek nodig is.

Behoudenswaardige archeologische resten in de bodem

Geeft het onderzoek aan dat er behoudenswaardig archeologische resten aanwezig zijn en dat deze worden bedreigd door de (bouw)plannen?

- Nee, dan kan de vergunning zonder archeologische voorwaarden worden verleend.
- Ja, er zijn resten aanwezig, maar ze zijn niet behoudenswaardig (waardevol).

Dan kan de vergunning zonder archeologische voorwaarden worden verleend.

- Ja, er zijn resten aanwezig en ze zijn behoudenswaardig.

De gemeente bepaalt dan

- of een planaanpassing nodig is waardoor de archeologische resten ongeschonden in de bodem kunnen blijven. De vergunning wordt gedeeltelijk verleend of onder bepaalde voorwaarden (aanpassingen).
- of er moet worden opgegraven. De vergunning wordt verleend onder de voorwaarde dat voorafgaand aan de werkzaamheden een opgraving moet worden uitgevoerd of dat er een archeologische begeleiding van de werkzaamheden vereist is.

Uitvoeren archeologisch onderzoek

Voor het uitvoeren van een archeologisch onderzoek en het opstellen van een waardestellend archeologisch rapport huurt u een archeologisch bedrijf in. Er zijn in Nederland tientallen gecertificeerde archeologische bedrijven die dit werk mogen doen. Een lijst van al deze bedrijven vindt u op de website van SIKB: <http://www.sikb.nl>.

Voor de keuze van een archeologische uitvoerder kunt u offertes aanvragen bij meerdere bedrijven. Veel bedrijven hebben zich toegelegd op specifieke vormen van dienstverlening. Maak goede afspraken met het bedrijf over leveringsvoorwaarden: welke producten worden geleverd, voor welke tarieven en welke termijn.

In de praktijk is meestal een bureauonderzoek nodig, vaak gecombineerd met archeologische boringen in het plangebied. Dit is een inventariserend veldonderzoek.

De resultaten van dit onderzoek kunnen (maar hoeven zeker niet altijd te) leiden tot een waarderend veldonderzoek en uiteindelijk tot een opgraving of archeologische begeleiding. Hoeveel onderzoek nodig is, is sterk afhankelijk van de grootte van het plangebied, de aard van de geplande werkzaamheden en de hoeveelheid aangetroffen archeologische waarden.

Het is verstandig om bij onduidelijkheden of grootschalige onderzoeken altijd in vooroverleg te gaan met de gemeente over nut, noodzaak en meest geschikte onderzoeksstrategie voordat een definitieve opdracht aan een onderzoeksbureau wordt gegeven. U voorkomt hiermee onnodige vertragingen en kosten.

Bureauonderzoek

Bij het bureauonderzoek wordt informatie verzameld met uiteenlopend bronmateriaal, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een plangebied.

Een bureauonderzoek geeft een gespecificeerde archeologische verwachting voor het betreffende plangebied. Het geeft ook aan in welke mate de (mogelijk) aanwezige waarden door de planrealisatie schade zullen leiden. Op grond van het bureauonderzoek wordt een advies voor vervolgstappen gegeven: vrijgeven of meer archeologisch onderzoek.

Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennend en karterend

Na het bureauonderzoek wordt meestal een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd. Het inventariserend veldonderzoek toetst in eerste instantie de gespecificeerde verwachting die het bureauonderzoek heeft vastgesteld (IVO I-II). Als er archeologische resten zijn gevonden geeft de laatste fase van het inventariserend veldonderzoek (IVO-III) een waardering van de vindplaats.

IVO-verkennend (IVO-I)

De verkennende fase moet inzicht geven in de vormeenheden van het landschap. Met dit inzicht worden de archeologisch kansrijke zones in het plangebied geselecteerd. Een IVO-I wordt meestal uitgevoerd met een terreininspectie en grondboringen.

IVO-karterend (IVO-II)

De karterende fase onderzoekt het plangebied systematisch op de aanwezigheid van vondsten en/ of sporen. Als deze aanwezig zijn, wordt de begrenzing van deze vindplaats vastgesteld. Een IVO-II wordt uitgevoerd met een terreininspectie en grondboringen. Uit deze fases kan blijken dat er een lage verwachting is voor het vinden van archeologische waarden in het plangebied.

IVO- waarderend (IVO-III)

De waarderende fase stelt de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en inhoudelijke kwaliteit van de archeologische resten vast. Dit onderzoek wordt meestal uitgevoerd met proefsleuven, soms door grondboringen.

De keuze voor de methode is afhankelijk van de aard van het terrein en van de archeologische resten, die er verwacht worden. In de rapportage van het IVO-onderzoek wordt een selectieadvies geformuleerd. Dit is een inhoudelijk advies over de behoudenswaardigheid van een vindplaats.

Opgraving

Als behoud van de archeologische waarden ter plaatse niet mogelijk is moet een opgraving worden uitgevoerd. Het doel van een opgraving is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van de archeologische waarden ex situ (van de plaats). De informatie die hieruit voortkomt, is van belang voor kennisvorming over het verleden van Velsen.

Archeologische begeleiding

Bij een archeologische begeleiding is een archeoloog aanwezig bij de bodemversturende werkzaamheden. Een archeologische begeleiding vindt ook plaats als de beschikbare archeologische informatie aangeeft dat het doen van een opgraving niet (meer) nodig is, maar men toch graag het zekere voor het onzekere wil nemen. In die uitzonderlijke gevallen kan dan een archeologische begeleiding van de bodemversturende werkzaamheden plaatsvinden.

Fysieke bescherming

Met het fysiek beschermen van archeologische waarden in situ (ter plaatse) blijven deze waarden duurzaam bewaard, als bron van kennis en beleving. De bedoeling is het verval van archeologische waarden tegen te gaan en toekomstige schade te voorkomen. Het gaat hierbij zowel om natuurlijke degradatie als om kunstmatige verstoringen (zoals een ruimtelijke ontwikkeling, aanleg van infrastructuur of het verlagen van het grondwaterpeil).

Bij fysieke bescherming van de archeologische waarden ter plaatse kan een planaanpassing nodig zijn. Een planaanpassing kan zijn dat alleen de bodem wordt verstoord op de locaties zonder archeologische waarden. Of bijvoorbeeld door grond op te brengen waarin de bodemverstorende activiteiten plaatsvinden. Maar planaanpassing is ook mogelijk door de verstoringen te beperken tot een acceptabel percentage, bijvoorbeeld door op een andere manier te funderen.

Plan van Aanpak (PvA) en Programma van Eisen (PvE)

Archeologisch veldonderzoek moet worden uitgevoerd volgens een PvA (booronderzoek verkennend, karterend, waarderend) en/of een PvE (IVO proefsleuven, opgraving en archeologische begeleiding). Hierin zijn de inhoudelijke vraagstelling (wat er moet worden onderzocht) en de praktische uitvoering (hoe het moet worden onderzocht) beschreven. Het bedrijf dat het onderzoek gaat uitvoeren stelt dit PvA of PvE op. Vóórdat het onderzoek begint moet de gemeente het PvA / PvE beoordelen. Het onderzoek mag alleen met een goedgekeurd PvA/PvE plaatsvinden.

Kosten archeologisch onderzoek

De kosten zijn sterk afhankelijk van de grootte van het plangebied, de aard van de bodemverstorende activiteiten en de hoeveelheid aangetroffen archeologische waarden. In de praktijk is meestal een bureauonderzoek nodig, vaak gecombineerd met een inventariserend veldonderzoek met boringen. Hoeveel van deze onderzoeken tot een proefsleuvenonderzoek en een opgraving leiden, kan moeilijk worden ingeschat. Gemiddeld was dat de laatste jaren in ongeveer 10% van de gevallen.

Voor de meeste onderdelen van een archeologisch onderzoek kan, op basis van een goede voorbereiding, een vaste prijs worden afgesproken. Dit geldt vooral voor bureauonderzoeken en booronderzoeken. Voor proefsleuvenonderzoek en opgravingen is het toch verstandig om op sommige onderdelen met verrekenbare eenheden te werken. Die worden namelijk ingevuld op basis van wat er werkelijk op het terrein gevonden wordt. Het is niet altijd van tevoren duidelijk of bepaalde werkzaamheden nodig zijn en hoeveel vondsten en sporen worden aangetroffen. Dit wordt dan opgenomen als stelpost.

Informeert u tijdig naar de archeologische voorwaarden en neem deze op in de planning en begroting van uw project. Zo zijn de kosten beter beheersbaar. Ook voorkomt u zo vertragingen en onnodige kosten. Op grond van landelijke wetgeving bent u zelf verantwoordelijk voor de uitvoering en de kosten van onderzoek en rapportage.